

Vadgazdálkodói szakmai konferencia, VADKÁR témájában --- 2008. április

Ács István vadgazdálkodási szakmérnök, vadkárszakértő ismertetője:

A mögöttünk hagyott gazdálkodási év a maga speciális időjárás viszonyaival, az azok következtében magasra emelkedő terményfelvásárlási áraival sarkosan mutatta meg, hogy a vadkárok keletkezése milyen erős pénzügyi hatással bír: a vadgazdálkodó kénytelen zsebe legmélyébe nyúlni, a mezőgazda pedig elesik a termésért kapható magas bevételtől. Tehát mindkét fél számára a legdrágább „megoldás” az, ha vadkár keletkezik.

A korábbi telek következtében – elsősorban a vaddisznó állomány esetében – a szaporulat életfeltétele, a felnevelt utódok száma jelentősen gyarapodott, ezzel eleve megnőtt a vadkár várható veszélye.

A száraz, csapadékszegény időjárás miatt nőtt a víz, általában a vizes élőhelyek nagyvadra gyakorolt vonzása, ezért a vadkárok koncentráltak: sok esetben megdöbbentő, katasztrófális képet mutattak. Az aszály miatt a szemes termények felvásárlási árai 2,5-3-szorosára ugrottak az előző időszakhoz képest, ezzel jelentékenyen emelkedtek a vadkár miatt – azonos terméskiesés esetében – kifizetendő összegek. Tehát több olyan feltétel együttes hatása érvényesült, amelyek „felhajtó erőként” hatottak a kifizetendő mezőgazdasági vadkárokra. A teljesség igénye nélkül, gyakorlatias megközelítésből nézzünk néhány lehetőséget arra, hogy a vadkárnak elejét vegyük, vagy a lehetséges minimumra csökkentsük az esélyét a kialakulásának.

Milyen eszközei vannak a vadgazdának? A vadászterületen jelentős mértékben gazdálkodó termelőkkel már a vetésszerkezet kialakítása előtt üljön le megbeszélésre, s ha csak néhány esetben fogadják el javaslatát, észrevételét, már súlyos összegeket lehet megmenteni (a terményről nem is beszélve). Hosszabb távra, tervezhetőbb és előrelátó megoldás lehet az ún. vadkárátalány szerződések kötése. A vadkárnak kitett területeket a vadgazda folyamatosan járja, a károskozás első nyomaira azonnal reagáljon – ne várja meg a termelő jelzését a vadkáróról, hisz általában akkor már késő! A vadőr, mezőőr és az aktív sportvadászok megfigyelései is jó szolgálatot tehetnek ezen a téren. A vadföldeken folytasson mozaikos, más-más növénymagasságú, éréscsoportú növénytermesztést, egyébre nem használható, gyenge termőhelyi adottságú területeken (pl. rontott erdők, felhagyott kaszálók) létesítsen vadragó cserjéseket. Minden óra, amit a vad itt tölt el, a kifizetendő vadkár mennyiségét csökkenti! Eseti megoldás lehet a vaddisznó számára túrókukorica betárcsázása, csicsóka vetése is, ezt folyamatosan fel kell újítani, s mivel ökelme nagyon szívesen „dolgozik meg” a betevő falatért, aktív ideje egy részét leköthetjük ezen a módon.

Magas szakmai és biztonsági követelményeket támaszt a zöldhajtások megszervezése és lebonyolítása, viszont eredményesen tartható távol, zavarható el a mezőgazdasági terület közeléből általa a nagyvad, főként a gímszarvas. Elsődleges célja sosem a vadászat, hanem a vad zavarása, távoltartása legyen, fogós, apró termetű kutyák alkalmazása zöldhajtásokon igen célravezető.

Az éjszakai vadkárrelhárítást egyeztessük össze a termelő hasonló tevékenységével, az egymásról mit sem tudó „vadkárrelhárítók” – amellet, hogy zavarják a másikat – komoly veszélyforrást is jelentenek. Célszerű lehet a vadkárrelhárító vadászatokba bevonni a helyben lakó bérvadászokat is, általában szívesen veszik a felkérést, netán a vadászati lehetőségért pénzbeli vagy ellenszolgáltatást is hajlandóak nyújtani (pl: hajtások, létesítmény-beruházások).

A rendszeresen és erősen károsított területek esetében mindenképpen javasolt villanypásztor felállítása és működése, ennek határfokát megnövelhetjük, ha nem csupán a vegetációs időszakban, hanem az előtt és azon túl is működtetjük: a vad egyszerűen megtanulja és

megszokja, hogy a terület számára tabu, károkozási időszakban alig-alig próbálkozik meg a „limes” áthágásával.

Egyszerű és olcsó a rémzsinór alkalmazása, kisebb területeket megfelelő védelemmel lát el a vadakkal szemben: 5-6 méter távolságra levert póznákra tartós anyagból (huzal, bálzsinór) feszítenek ki akadályt, melyeken üvegcserep, fém hangot adó dobozok, tükördarabok, fehér színű toll, stb. találhatóak. Ezeket a légmozgás mozgatja, a vad nehezen szokja meg.

Eredményesen kombinálható vadriasztó szerek kihelyezésével is.

Az előzetes vadkárbecslési eljárás lefolytatása nagyon sok esetben elejét veheti későbbi hibás megállapításoknak, vitáknak: a betakarítás idején megbecsült vadkár sokszor a nem egyértelmű viszonyok miatt olyan terhet is jelenthet, amit nem a vad okozott.

Ugyancsak fontos a vadkár vagy egyéb közrehatás (kukoricabogár) miatt a földön fekvő, be nem takarítható termés eltávolítása: amennyiben megoldható, kézi erővel, böngészéssel össze kell szedni, ha mód van rá, háziállatokkal (juhok) fel kell etetni. Az alászántott kukoricacsövekért a vaddiszó akár 50-60 cm mélyre is letúr, ezzel kárt okozhat olyan vetésekben, melyeket amúgy nem károsítana.

Megoldhatatlan feladatot jelenthet, ha a kártételt ridegen tartott, elkészült háziállatok okozzák: ennek lehetőségére, az adott terület ismeretében, kárbecsléskor kiemelt figyelmet kell fordítani!

Külön szólni érdemes a vadkárokkal kapcsolatosan a dokumentálás fontosságáról: „a szó elszáll, az írás megmarad” igazsága felhasználásával esetenként jelentősen változhat a vadkár kifizetendő mértéke, akár perdöntő jelentőséggel is bírhatnak a dokumentumok. Ezek lehetnek a vadkárt jelző értesítések, hivatásos vadász, mezőőr szolgálati naplói, költségeket igazoló számlák, egyezsége rögzítő okmányok, fényképek – bármi, amivel igazolható, hogy a vadgazda a tőle elvárható tennivalókat elvégezte.

Általánosan elfogadható, hogy a vadkárt komplexen, a helyi viszonyok és sajátosságok figyelembe vételével kell kezelni, illetve kezelhetővé tenni. Élő és korrekt kapcsolat fenntartása a mezőgazdasági termelőkkel, a különféle megelőzési, elhárítási módok sokoldalú, változatos és közös alkalmazása hozhat eredményt a mezőgazdasági vadkárok csökkentésében.

Orosz Zoltán vadgazdálkodási szakmérnök, vadkárszakértő ismertetője:

Mezőgazdasági vadkárt, kárigényt a vadkárbecslési szabályok szerint szőlő és gyümölcsösökre vonatkozóan egész évben benyújthat a károsult.

Mennyiségi vadkár a telepítésben, a szőlő kultúrában, valamint gyümölcsültetvényekben keletkezik, melynek hatására a telepítés és egyed pótlása újból szükségeltetik.

Minőségi kár, melyről akkor beszélünk, ha a vadkár fiatalosokban, szántóföldi kultúrákban, gyümölcsültetvényekben következik be, mint rügyrágás formájában, amikor is ténylegesen nem növénypusztulás, vagy termésselfogyasztás történik.

Megelőzés

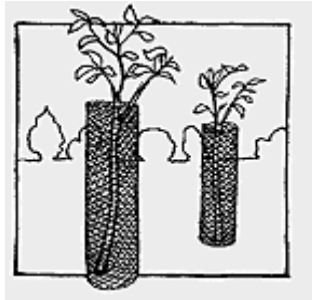
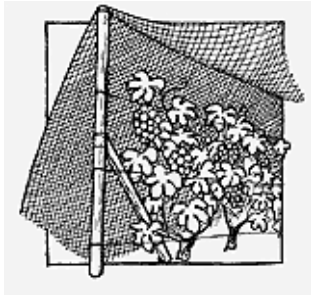
A megelőzés legjobb módszere (közvetett) a prevenció, melynek feltétele az adott vadászterület vadeltartó és vadtüro képességének megfelelő vadmennyiség. A vad által okozott kárnak van kitéve a bekerítetlen gyümölcsösök szinte mindegyike. Azért, hogy a kár ellen védekezni tudjunk, meg kell vizsgálni kialakulásának ok okozati viszonyát, melyek közül sokféle tényezőre következtethetünk, bár kétségtelenül a legfontosabb a vad számára szükséges élelemszerzés. A vadkár megszüntetésének közvetlen módja, hogy távol tartjuk a vadat a veszélyeztetett területtől, illetve a veszélyeztetett terület növényeit egyedileg védjük.

Ezek a területvédelmi módszerek leggyakrabban alkalmazott eszköze a körbekerítés. E mellett szaghatáson alapuló kemikáliák kijuttatása, mely fajták felsorolásától engedelmükkel

eltekintek, hisz évről évre új és új jelenik meg a piacon. Ezek az anyagok védelemnyújtás szempontjából talán nem sértek meg senkit, de nem örök életűek, inkább csak átmeneti megoldás jelentenek.

A második csoportba tartozó egyedi védelmi módszerek már az egyes csemeték, fák, termő növények védelmét szolgálják. Megemlíthető, mint megoldás, a rügyvédő hálók alkalmazása, de egyedi védelem szintén is egyes vélemények alapján jó eredménnyel alkalmazhatóak a kémiai vadriasztó szerek.

A szőlő és gyümölcskultúrák különböző védelmi megoldásai:

Madárkár elleni védelem

A madarak nemcsak a gyümölcs minőségromlását jelentő károkat okozhatnak, hanem sokszor a termés teljes elvesztését eredményezik.

A seregélyek, fácánok sokszor szüretelnek helyettünk, de a madarak nem kímélik a szabadföldi epreseket, vagy a cseresznyés kerteket sem. A rombusz hálószem formájú 2 vagy 4 méter széles könnyű madárháló rugalmasan teríthető a védendő gyümölcs fölé, mely megakadályozza a termő növényhez való hozzáférést a kártokozó madarakkal szemben.

Vadkár elleni védelem

A rágcsálók, apróvadak vagy akár az őzek komoly kárt okozhatnak a fiatal telepítésű szőlőben vagy gyümölcsösben.

A szőlőoltványok védelmére a szőlő törzsvédő hálók a legalkalmasabbak, melynek használata a szőlőtelepítés körbekerítésének hiányában nélkülözhetetlen. A facsemeték védelmére az önzáródó favédő termékek mellett az új fejlesztésű műanyag merevfóliás védőháló, mely a csemete törzsét a gyomirtó szertől is védi célszerű alkalmazni.

A területvédelem

Legjellemzőbb és legismertebb módja a kerítés, mely mellett és ellen sok indokot fel lehetne hozni. Egyre többféle típusa ismert és alkalmazott a gyakorlatban, de egyedi, és helyi megoldások is akadnak. A kerítés létesítés célja lehet, hogy a vadat állandóan, zárt területen tartsuk pl.; vadaskert, vadas park. Azonban célja az is, lehet hogy a vadtól bizonyos területeket (kertet, gyümölcsös, földterület, stb.) megvédjük. A kerítés sokféle anyagból készülhet úgymint huzalból, fonatból, paneles elemekből, deszkából, paticsból stb. Funkciójának csak úgy felel meg, ha a magassági és stabilitási követelményeknek az adott vadfajjal szemben ellenáll.

A kerítések létesítésének egy-két megszívlelendő szabálya:

- bekerített területre az esetleg bejutott vad kiterelése végett kiugrótt kell építeni.
- kapukat állandóan zárva kell tartani.
- kerítés állapotát folyamatosan ellenőrizni kell. Az észlelt hibákat drótszakadást, lazulást, rongálást azonnal ki kell javítani.

- vadkárelhárító kerítésen belül vadbúvónak alkalmas sűrűséget nem szabad hagyni.
 - vad ismert ivóhelyét, forrást, dagonyát bekeríteni tilos!
 - utat ne kerítsünk be.
 - talaj-előkészítést végezzük el a kerítés megépítése előtt
 - az árvízzel veszélyeztetett területeken a vad ismert menekülési útját elzárni, a mesterséges vadvédelmi dombokat bekeríteni szigorúan tilos
 - kerítést építeni általában csak az erdősítést, ill. felújítást megelőző nyáron, vagy közvetlenül az erdősítés előtt lehet. A kerítést mindaddig fenn kell tartani, amíg a védendő csemeték ki nem nőttek a vad szája alól.
 - kerítés nyomvonalát a lehető legrövidebb módon kell kitűzni, derékszögnél kisebb törések ne forduljanak elő. A kerítendő terület nagysága szempontjából - a külföldi szakirodalom szerint - 1 ha-nál ne legyen kisebb és 7 ha-nál, ne legyen nagyobb. Ettől eltérően hazai viszonyainkra e téren ennél lényegesen nagyobb területek bekerítése a jellemző.
- A vadkárelhárító kerítés építésével szemben támasztott követelményeket a gyakorlat az alábbiakban összegezzük:
- A szarvas kártétele ellen 220-250 cm magas kerítést kell építeni, dám esetében legalább 200-220 cm-es, őz esetében minimum 150 cm-es a kívánatos magasság. Mindazon helyeken ahol apró vad (pl. gyümölcsösben mezei, ill. üregi nyúl) kártétel elhárítása is feladat, a nagyvadas kerítéseket - a téli hómagasságra is tekintettel - legalább 80 cm-es magasságig sűrű 5.0 -8.0 cm lyukbőségű hálóval is ki kell egészíteni, illetve az alsó 80 cm-es szakaszt sűrített hálóméret formában kell elkészíteni.
 - A huzalok vagy dróthálók olyan szakítószilárdságúak legyenek, hogy a rohanó vad ne tudja eltépni. Ez a vastagság általában lágyhuzalnál 3.8-5.0 mm. Az őz, illetve apróvad esetében vékonyabb is lehet.
 - Vaddisznó, illetve üregi nyúl ellen a kerítésfonatot alul legalább 10 cm-re a földbe kell süllyeszteni, esetleg kűszöbfával ellátni.
 - A kerítéssel védett terület ne legyen kisebb, mint 2 ha (ökonómiai korlát) és nagyobb, mint 10-20 ha (ökológiai korlát).
 - A kerítésnek mindig legyen - ellenőrizhető - kapuja, kijárata, esetleg magas átjárója.
 - A drótszövet vagy drótháló lyukbősége - nagyvad esetében - 10x10 cm-es lehet, apróvadhoz, a fentebb írtak szerint kisebb lyukbőség szükség szükséges.
- Szükséges lehetőséget adni a valamilyen ok miatt (kerítés meghibásodása, kapu nyitva felejtése) bejutott vad számára a kijutásra is. Ezt a célt szolgálják a célszerűen elhelyezett kiugrók. A gyalogosnak a kerített területre való bejutását teszi lehetővé a létra.

Jóllehet a védendő területek körülkerítése a legbiztonságosabb eszköz a vadkárok elhárítására, ezzel azonban elvonjuk a vadtól az életterének, táplálékszerző területének is egy részét. Ezért csak az ésszerűség szigorú érvényesítésével, a vadgazda, mezőgazda szoros együttműködésével és megfontolásával, csak korlátozott terjedelemben és különös szükség esetén létesítünk kerítést.

Az egyik ideális területvédő vadriasztó berendezésnek tartjuk a villanypásztor, mely a vadkár elhárításban egyre inkább elterjed, különböző kombinációkban. Nagy előnye, hogy minden területen a gazdálkodás terén használható, úgy mint, erdei, mint pedig a mezőgazdasági területek védelmére alkalmas, sőt a vadföldek időszakos őrzésére, szakaszos etetésére és a nagyvad mozgásának irányítására egyaránt alkalmas. Attól függően, hogy hány zsinórt helyezünk el, védelmet nyújt minden nagyvaddal szemben. Több típusa ismert. A hagyományos, cserélhető savas akkumulátoros rendszerek mellett újabban a szárazakkumulátoros és napelem-cellás megoldások terjednek.

A villanypásztor működésének lényege, hogy alacsony feszültségű (12 V) egyenáramot egy feszültségadó szakaszolja és feltranszformálja, ezzel egyidejűleg az áramerősség csökken. A

hirtelen áramütés kellemetlen, csípős fájdalmat okoz, amikor a vad hozzáért. Több kísérlet is bizonyítja, hogy ezeket az áramütéseket a vad nem képes megszokni, fiziológiás károsodása azonban kizárt.

A villanypásztor megfelelő felügyeletet és karbantartást igényel, amit a telepítőnek feltétlenül vállalnia kell, mert egyébként az nem tölti be feladatát. Erre tekintettel a vezetéket rendszeresen ellenőrizni kell, az esetleges szakadásokat mielőbb meg kell szüntetni. (A nagyvad általában visszariad az áramütéstől. Nem így reagál azonban, ha hirtelen stressz éri és emiatt menekül. Ilyenkor a vezetéket - természetesen elszakítja Jobb hatású a villanypásztor, ha arra látható műanyag csíkokat, esetleg erős szagú, vadriasztóval átitatott zsineget, stb. kötünk.

Összegezve

Gyümölcs telepítés során szabályozandó dolognak tartanám a telepítés köré létesítendő kerítésrendszert, mely létesítésnek költsége a telepítés tulajdonosát terhelné.

Szőlőtelepítés során a gyümölcsstelepítéshez hasonlóan a körbekerítés, valamint madárkár elleni takarásos módszer alkalmazása.

A nem vadászható vadfajok által okozott szőlő és gyümölcs kultúrában (seregélykár szőlőben és cseresznyésben, valamint vetési varjúkár dinnyésben).

A kárérték számítás egységesítését valamilyen egyértelmű formában, amely figyelembe veszi egyes gyümölcsfajtáknál a termőre fordulás idejét.

Vadászatra jogosult részéről elterelő etetés és vadföldművelés az érintett gyümölcsstelepítésektől bizonyos távolságra.

Kötelezni a vadászatra jogosultat a körbekerített gyümölcskultúrában a többszöri vadkárelhárítás végzésére kerten belül, melyhez a kert tulajdonos köteles hozzájárulni.

Szabályozni a rendszeresen évenként megismétlődő egyugyanazon gyümölcsstelepítésben bekövetkezett kármegosztás okát és felelősét.

Gyümölcsstelepítéstől bizonyos hatótávolságon belül etető szóró létesítésnek megtiltása.

Egységes rendszer kidolgozása a szőlő és gyümölcs kultúrák kárérték meghatározásához évenkénti termés átlagár vonatkozásában.

Ha az előzőek mégsem teremtenek a gazdák között igazságos megoldást, ami lehet akár jogos kárkifizetés és kárbejelentés, akkor mi a teendő?!

Vadkár bejelentés

Az okozott vadkár iránti igény gyümölcsös és szőlő kultúrában a jogszabályban leírtaknak megfelelően a károsult egész évben bejelentheti. A károsított csemetére vegetációs időszakonként évenként egy alkalommal érvényesíthető.

Bejelentés módja: A területileg illetékes jegyzőnél, a megfelelő illeték leróvása és kérelem benyújtása mellett, mely kérelem tartalmazza az adott terület helyrajzi számát területét, károsított növénykultúra fajtáját, a károsító vad fajtát és a károsult által megítélt kár mennyiséget, a telepítés idejét, a terület tulajdonosának, vagy használójának adatait.

A vadkár megtérítését a kár bekövetkezésétől - folyamatos kártétel esetén az utolsó kártételtől - számított 30 napon belül lehet igényelni. Ezt követően a kár becslését a bejelentéstől számított 8 napon belül kell lefolytatni.

A vadkár megállapítását meghatározott képesítéssel rendelkező kárszakértő végezheti, akit a felek kiválaszthatnak. Ha a felek a szakértő személyében nem tudnak megállapodni, vagy ha a kár megtérítését nem közvetlenül a bíróságtól kéri, a szakértőt közös kérelmükre a károkozás helye szerint illetékes települési önkormányzat jegyzője rendeli ki. A kárbecslés időpontjáról és helyéről a jegyző az érdekelteket értesíti.

A vadkár megtérítése kérhető közvetlenül a bíróságtól (ekkor a kárbecslőt is a bíróság jelöli ki), illetve ún. jegyzői eljárásban. A jegyzői eljárást követően, amennyiben a felek nem tudnak közösen megegyezni, 30 napon belül szintén polgári bírósághoz fordulhatnak.